

Den Nye Aftale

Den Nye Aftale er den korte titel på en oversættelse af Det Nye Testamente til nudansk.¹ Bogen er forsynet med et efterord, der giver baggrunden for Bibelselskabets udgivelse. Med forfatterens og forlagets tilladelse bringes dette efterord her som artikel

Af **Tine Lindhardt**²

Den Nye Aftale - Det Nye Testamente på nudansk er en oversættelse af Det Nye Testamente fra den græske grundtekst, som den foreligger i den 27. udgave af Nestle-Alands *Novum Testamentum Graece*.

Med udgivelsen af *Den Nye Aftale* har Bibelselskabet nået et længe ønsket mål. Helt tilbage i 2001 blev der nemlig taget initiativ til et pilotprojekt, der skulle undersøge muligheden for at lave en oversættelse af Det Nye Testamente med et mere enkelt og nutidigt ordforråd. Ikke som et alternativ til den autoriserede oversættelse, men som et supplement. Professor *Kirsten Nielsen* var den drivende kraft i pilotprojektet, og konklusionen blev, at det både ville være muligt og en god idé at gå videre og gøre pilotprojektet til et egentligt projekt. I den periode fik Bibelselskabet ny generalsekretær, og derfor kom man frem til august 2004, før oversættelsesprojektet blev skudt i gang.

Formålet har været at få en oversættelse af Det Nye Testamente, som man kan forstå uden særlige forudsætninger, og som derfor kan være et godt sted at begynde, når man vil vide noget om kristendom.

Præmisser og grundlag for oversættelsen af Det Nye Testamente til nudansk har været:

1. Det skal være en videnskabelig oversættelse af den græske grundtekst.

¹ *Den Nye Aftale – Det nye Testamente på nudansk*. Bibelselskabets Forlag 2007. 526 sider, 169 kr. hæftet. Bibelselskabet har oprettet et særligt afsnit på sin hjemmeside, hvor man kan se eksempler på oversættelsen og læse forskellige kommentarer. **Klik her** for at se dette afsnit på hjemmesiden. Red.

² Tine Lindhardt er cand. teol. og generalsekretær for Bibelselskabet. Red.

2. Den skal holdes i et enkelt og mundret dansk, der kendes af de fleste, og kun i begrænset omfang bruge, hvad man kan kalde fagsprog.
3. Oversættelsen skal være meningsbaseret.

Et mundret nutidigt dansk

Luther sagde, at når man skal oversætte Bibelen, skal man lytte til manden på marken og konen i køkkenet. Det sprog, de – og vi – taler, skal man oversætte Bibelen til, for det er det sprog og de ord, man kender fra sin dagligdag.

Sproget ændrer sig hele tiden og især dagligsproget, som vi taler med hinanden. *Den Nye Aftale* afspejler ikke det sidste nye inden for sproget. Derfor bruger vi ikke slang eller f.eks. sms-sprog. Vi bruger et almindeligt, ligefremt sprog i et dagligdags toneleje.

For eksempel siger vi ikke "befaler", for i dag er det stort set kun generaler, der befaler. Derimod kan man godt forestille sig, at man i dag giver nogen en ordre eller siger til andre, at de skal gøre sådan og sådan. Vi siger heller ikke "sky", men "undgå". Vi siger "ked af det", ikke "bedrøvet" – og "gravid", ikke "med barn" for nu at nævne et par eksempler. Man kan sige, at vi forsøger at gøre sproget så upåfaldende som muligt, så det ikke er dét, man lægger mærke til eller undrer sig over, men indholdet.

Hvor Luther gik på marken og i køkkenet for at lægge øre til dagligsproget, er vi i højere grad gået på nettet. Her kan man slå ord og begreber op på *Google* og meget hurtigt se, hvor meget de bliver brugt, og ikke mindst i hvilken sammenhæng ordene bruges. Det er en god strømpil for, hvad der er nudansk, og hvad der ikke er.

Her kan man også opdage, at f.eks. ord som "retfærdig" og "retfærdighed" stort set kun findes i rent juridiske sammenhænge, eller at de bruges til at betegne en ligelig fordeling af noget. To til dig, og to til mig osv. Derimod bruger man i dag ikke ordet "retfærdig", hvis man vil sige om nogen, at de opfører sig, som de skal – at de har en ret færd. Men det er faktisk dét, ordet "retfærdig" betyder i den græske grundtekst for Det Nye Testamente. Det vil sige, at hvis man skal have den betydning frem, som ligger i den græske grundtekst, så er man nødt til at oversætte det græske ord "retfærdig" på en anden måde på dansk. Vi har oversat det til "gøre, som man skal", "opføre sig, som Gud vil have det" og tilsvarende.

Det gælder også en række andre ord, som på sin vis er blevet, hvad man kan kalde bibelsk fagsprog. Altså ord og begreber, som man kender, hvis man kender Bibelen og er vokset op med den. Så ved man, at "retfærdig" også betyder "at opføre sig, som Gud vil have det", og at f.eks. "testamente" ikke alene er noget, man skriver, før man dør, men også en aftale – eller med et andet bibelord: en pagt.

Fagsprog er vigtigt af mange grunde. Det gør det nemmere at få nuancer frem og at udtrykke sig præcist i faglige sammenhænge, ligesom det er med til at fastholde en forbindelse bagud til traditionen. Men fagsprog har det problem, at man skal kende det og bruge det jævnlige for at få glæde af det. Ellers har det den modsatte virkning – det får teksten til at virke fremmed. Derfor har vi i oversættelsen af Det Nye Testamente til nudansk valgt at bruge almindeligt kendte ord og formuleringer, når de findes. Der er dog nogle få fagord, som vi har valgt at lade blive stående. Det gælder først og fremmest tidshistoriske begreber som f.eks. "disciple", "farisæere", "saddukæere" og "de-

nar", som der ikke umiddelbart findes et almindeligt kendt dansk ord for. Nogle af dem bliver forklaret i ordlisten.³

Meningsbaseret

I en meningsbaseret oversættelse lægger man vægt på, at meningen med teksten kommer frem – den mening, som de første læsere/lyttere har hørt og læst. Med et banalt eksempel: Når den græske grundtekst skriver, at folk blev døbt i Jordan, har datidens læsere vidst, at der var tale om Jordanfloden. Men det kan man ikke være sikker på, at læsere i dag ved. Derfor tilføjer vi i den nudanske oversættelse "floden", så det bliver helt tydeligt, at der er tale om en flod og ikke f.eks. et land.

Et andet eksempel er fortællingen om "en fremmed fra Samaria" (som nogle vil kende som "lignelsen om den barmhjertige samaritaner"). De første, der hørte Jesus fortælle den historie og siden læste den, vidste, at der var et modsætningsforhold mellem jøder og samaritanere på grund af nogle religiøse stridigheder, og at jøderne ikke havde respekt for samaritanerne. Derfor er det en overraskende pointe, at det netop er en samaritaner, en fremmed, der stopper op for at hjælpe den mand, der bliver overfaldet. Men den pointe er det svært at få fat i, hvis man ikke kender til det negative forhold mellem jøder og samaritanere, og det gør en læser i dag sandsynligvis ikke. Som man kan se, skriver vi "en fremmed fra Samaria", selvom der i den græske grundtekst kun står "en fra Samaria". Vi tilføjer altså "fremmed" i forsøg på at få den pointe og mening frem, som de første lyttere og læsere har hørt i historien.

Enhver oversættelse, også bibeloversættelse, er i en eller anden grad meningsbaseret, fordi en direkte ordret og ord til ord-oversættelse ikke ville være til at forstå. Men med oversættelsen af Det Nye Testamente til nudansk går vi længere i retning af det meningsbaserede end traditionelt i danske bibeloversættelser. Det gælder som sagt i ordvalget, og vi er også mere tilbøjelige til at bryde den græske sætningskonstruktion op og sætte flere punktummer – hele tiden ud fra det overordnede formål: at teksten skal være mundret og kunne forstås, også selvom man ikke er vokset op med kirke og Bibel. Den meningsbaserede oversættelse går på den måde længere i sin tolkning, end en mere ordret oversættelse gør. Hvis der er flere tolkningsmuligheder, har vi valgt at følge den mest sandsynlige og gængse.

Det er værd at understrege, at formålet med en meningsbaseret oversættelse netop er at få meningen med teksten frem – også de steder, hvor man måske synes, det er en mening, man har svært ved at forstå eller forholde sig til i en moderne sammenhæng. En meningsbaseret oversættelse er altså ikke en oversættelse, der vil undgå at støde nogen. Tværtimod er formålet, at man skal forstå det, der står, så godt, at man netop kan støde sig – på indholdet! Eller sagt anderledes: Hvis man skal støde sig, skal det være på indholdet, ikke på fremmedartede sproglige formuleringer.

En videnskabelig oversættelse af den græske grundtekst til nudansk

Først et par ord om den tekst, der er oversat. Her har vi fulgt Nestle-Alands vurdering af, hvilke af de ældste håndskrifter, der hører med til grundteksten. Kun de steder, hvor der "mangler" hele vers i de ældste græske håndskrifter, har vi inddraget de foreslåede yngre håndskrifter og oversat versene derfra. Der er kun én undtagelse fra denne regel, nemlig oversættelsen af fadervor fra *Matthæus' fortælling* kapitel 6 vers 13. Her mangler de ældste håndskrifter sidste del af vers 13: »For du er Gud, du har magten, og vi vil altid hylde dig. Amen«. Selvom der ikke er tale om et helt vers, har vi

³ Bogen rummer et afsnit på 18 sider, indeholdende forklaringer til en række nytestamentlige ord og begreber. Red.

taget det med alligevel og oversat det. Vi mener, at det er en så integreret del af fadervor, at det ville blive savnet, hvis det ikke blev oversat.

Der er som sagt tale om en videnskabelig oversættelse. Det betyder, at der er brugt de redskaber og metoder, historisk-kritiske, analytiske og sproglige, der anvendes i en videnskabelig oversættelse. Det kræver, at man som oversætter behersker kildesproget, græsk; man skal være bibelvidenskabeligt skolet og trænet; man skal kunne vurdere forskellige mulige oversættelser ud fra sammenhæng og baggrund, og man skal have teologisk indsigt og forståelse. Desuden skal man kunne dansk; ikke bare til husbehov og på det niveau, som de fleste af os kan vores modersmål; man skal have dansk som sin spidskompetence, fordi det er dansk, der er målsproget. Eller sagt med andre ord: Man skal kende det danske sprog og dets mange nuancer, så man kan finde lige netop de ord og begreber, der skal til for at få meningen med den græske tekst frem på dansk. Man skal have sprogøre og sans for gode formuleringer og "godt sprog", der kan hjælpe læseren i forståelsen, og man skal kunne det mundrette og rammende sprog.

Så mange kompetencer opgav Bibelselskabet at finde i én person. Derimod fandt vi flere personer, der hver især havde én eller flere af disse kompetencer, og satte dem sammen i oversætterteams, konsulentgruppe og redaktionsgruppe for at sikre, at der på alle niveauer i oversættelsen har været de nødvendige kompetencer til at sikre oversættelsens kvalitet.

Processen

I foråret 2004 godkendte Bibelselskabets bestyrelse grundlaget og præmisserne for en oversættelse af *Det Nye Testamente* i et mere enkelt, nutidigt og alment anvendt og kendt ordforråd. I august samme år blev der nedsat to oversættergrupper, der hver bestod af tre personer for at få de nævnte kompetencer repræsenteret. Arbejdsgangen i oversættergrupperne var lidt forskellig, men det var fælles for dem, at de danskkyndige og de græskkyndige/eksegeterne har været placeret i centrum af oversættelsen og konstant har udfordret hinanden. Så snart de græskkyndige har oversat et kapitel til dansk, har de danskkyndige fået det. De har arbejdet oversættelsen igennem for at få meningen frem så klart som muligt og har derefter givet oversættelsen tilbage til de græskkyndige. Deres reaktion har så typisk været, at oversættelsen da sikkert lød bedre nu, men det var bare ikke helt dét, der stod på græsk. Hvilket har fået de danskkyndige til at sige: "Så fortæl os, hvad der står i den græske tekst." Det har de græskkyndige så gjort – mens de danskkyndige har grebet ordene og foreslået: "Kan man sige det sådan eller sådan?" Efterhånden har man sammen fundet frem til den danske formulering, der bedst muligt udtrykker meningen med den græske tekst. Sådan er vi gået frem ord for ord, vers for vers, kapitel for kapitel, skrift for skrift!

De græskkyndige er på den måde blevet udfordret til ikke at falde ind i traditionelle formuleringer, men har virkelig skullet overveje og udtrykke, hvad der står i teksten. Og tilsvarende er de danskkyndige blevet udfordret til ikke alene at lave en god og flydende dansk tekst, men *en oversættelse*. Det har været en bunden opgave, hvor der skulle findes danske ord og formuleringer for at oversætte nuancerne i den græske tekst.

Konsulenter, lektører og redaktion

Efter at oversættergrupperne havde afleveret deres første udkast til oversættelsen, så konsulentgruppen på den for at give grupperne et kvalificeret modspil på både det græskfaglige, eksegetiske og

det danskfaglige felt. I konsulentgruppen var kompetencer inden for både græsk, teologi, eksegesi og dansk altså også repræsenteret.

Når oversættergrupperne havde tygget på konsulentgruppens kommentarer og arbejdet oversættelsen igennem igen, gik den til eksterne lektører, som fra hver deres vinkel (græsk, teologisk, bibelvidenskabelig, dansksproglig, bruger, skole mv.) læste oversættelsen og kommenterede den.

Så tog redaktionsgruppen fat. Hele oversættelsen blev gennemarbejdet ord for ord, lektørernes kommentarer blev inddraget; der blev foretaget konsekvensrettelser og harmoniseringer, det blev besluttet, hvordan brevindledningerne skulle oversættes og sættes op osv. osv. Dertil kom selvfølgelig den almindelige korrekturlæsning, så der ikke er stave- og slåfejl, og så kommaerne står rigtigt – efter Dansk Sprognævns anbefaling bruger vi i øvrigt ikke startkomma foran ledsætninger.

Det har været en lang proces, som det bliver, når man skal diskutere sig igennem alle ord og begreber, både hvad de betyder i den græske tekst, og hvordan man bedst muligt udtrykker det på et alment forståeligt dansk. Men vi er overbeviste om, at det i sidste ende er med til at sikre, at det både er en oversættelse, og at den er på nudansk, fordi de to sæt spidskompetencer har udfordret hinanden og holdt hinanden i skak.

Nu ligger den der så, *Den Nye Aftale - Det Nye Testamente på nudansk*. Målet har været at oversætte til et mundret, nutidigt og enkelt dansk, så læseren får al den hjælp, sproget kan give til at nå ned i teksten og ind i indholdet. Nogle vil sikkert mene, at vi er gået alt for vidt, fordi vi ikke bruger ord som "nåde", "barmhjertighed", "forkyndelse", "nadver" og "retfærdiggørelse". Andre vil mene, at vi slet ikke er gået langt nok, fordi vi bruger ord som "synd", "hylde", "tilbede", "farisæer" og "rabbi". Det er en vigtig samtale og debat, som vi ser frem til og håber, mange vil deltage i.

God læselyst.

Klik her for at udskrive artiklen (printerens skal være tændt)

Klik her for at sende artiklen til en ven eller bekendt (Outlook skal være startet)

Klik her for at komme til forsiden af catholica.dk